

KLÍMA, Ladislav:

Meta fyzické

VME 8636

7727

SMRT A VĚČNOST

Večerní ráno

Bylo mu asi deset let když bezbolestně onemocněl. Sladkými delirií blížil se k velké bráně z labyrintu života. Nevěděl však, kam jde, a temný strach, provázející jej, byl sladký.

Večerní slunce hledělo do pokoje; jemu však zdálo se, že je ráno-jak před smrtí bývá. Vyděly oči jeho žlutou září slunce, ale v duši změnila se mu vzáří zcela jinou, chvějně zlatou, které nám ve snu svítává, která nám kdysi svítila tisíckrát jasněji než slunce. A hlasy rodičů nad ložem jeho vnikaly mu v mysl jen jako železné hučení nebeských zahrad.

Zazvonily náhle tóny, jakých nikdy dříve neslyšel, jejichž zvuk za nemožný by byl považoval, - jakoby zvuků zlatých slunečních zvonků... Celá jeho bytost probudila se rázem z mrákot-- a v zářících mlhách užíral před sebou něco ještě zářnějšího, jako když slunce prosvitá oslňujícími obláčky. A bylo to tělo ženy, ženy nahé, nebo co horšího jest, průsvitným závojem obestřené. Bleskurychle mihaly se její obrysy v obklopující jí mlze, též vířící; nerozeznával její tvář, ale měl tajemnou ne tuchu, ne pocit, ale jistotu, že je nadevše krásná. Chvillemi se mihotání zmírnilo a tu zdálo se mu, jako by rozeznával, - zda něco krásného nebo netvorného, nevěděl, - jen nepovhyboval, že to je nejhromější...

Celá jeho duše zažhnula, šílená, nekonečnou slastí, láskou, žízní. Ajako stín lehce vymrštil se z lože a skočil k vidině. Couvla rázem daleko nazpět jakoby tygrím skokem. Pádil za ní po obláčcích zlatých mlh, - ale ona vzdalovala se, menšila. Neustával. Koukol jen prostor, netvory mlh vyplněný... Ty hlasy, šedly, mizely... Kol kol jen šedé, truchlé nebe - a v něm daleko, daleko. Ona jako hvězda, několikrát třpytivější než Večernice... Ale stále ještě bylo možno rozeznávat, že to malinká hvězda - žena...

"Stůjš!" vykřikl tu;,,Myluji tě, chci tě mít, chci tě obejmout! Ó kdo jsi?"

"Jsem to, čemu vy říkáte smrt!" zašumělo to nevíselně sladce děsně.

"Chci tedy zemřít!"

"Pak bys mne neobjal! Nikdy mne nedosáhne; věčně prchám před každým dotekem."

"Běda, tedy tě neobjmu? Hrozné- bez tebe nemohu žít!"

"A se mnou?... Však přece možno mne obejmout, - pohledem len. A vše možno jen pohledem mít: pod rukou rozplývá se všechno, všechno jest jen halucinací zraku... jen ten mne obejmě, kdo mne uzří, jen ten uzří, kdo pozná."

"Chci tě tedy uzříť- pak tě poznám!" zvolalo dítě. "Neodbíhej odhal se!"

"Slepý! Žít musíš, dlouho žít, než něco ze mne uzříš! Skálami, bahny, zahradami života musíš se plahočit, plazit, pádit, létat, - stále půjdeš jen za mnou, - ke mně blíž vedou všechny cesty, - jen honbou za mnou je život... Uzříš někdy jen cípek mne..., pomalu budeš mne poznávat, - a snad nadejde jednou chvíle, kdy mne uzříš celou a ž jasně, vzejdeš, ožiješ, zemřeš, ožiješ v mé férické hloubce, - pak budeš mne mít!"

hvězdami budu v rukou cinkat a v kostky s Bohem hrát, všechny nymfy všech planet Vesmíru líbat, - i minulost vrátí se pokorně ke mně, stokrát kouzelnější, než když jako přítomnost kol mne táhla, - vše budu mít, vše!"

"Vše, vše..." temně, jakoby ozvěnou vrátilo nebe, jímž celým téměř byla Ona.

"Jsem nekonečností, jsem Bůh!... Ale co jsem teď? Uzavřen v těsné, temné truhle tohoto zvířecího života... Hanba a hnus!... Ale co brání mně, abych promáčkl ihned tenké její stěny? Jen zbabělost. Oh, cítím nad slunce jasně, že, sebevražda byla by pro člověka samozřejmostí, kdyby nebyl tak býdný, slepý, nízký, zbabělý. Okamžitě mohu mít vše-- proč váhat? Jaká mrzkost byla by, poznat, co jsem právě poznal- a nejednat! Okamžitě mohu, okamžitě chci ležet ve tvé náruči!"

"Vzchopil se, pokročil k Smrti a propasti. Tvář hořela veselou odhodlaností... A jak se přesto stalo, že zdánlivě beze vší příčiny vynořilo se v něm něco mrazivého, obłudného?...

A zařinčel zas její smích. Nohy její odpoutaly se od země a pomalu vznášelo se gigantické zjevení v k zenitu. A zažnělo:

"Všeho docílíš, proč tedy spěcháš? Vše bude ve věčnosti tvým světlým údělem, - proč nemiluješ tedy i to, co z něho právě máš? Ale neunikneš tomu; odvrhneš to, - ale ono nadevěhne ti a skočí ti opět na záda. Tak jako tak vše se stane, záleží tedy jen na tom, kdy se to stane; vše jest jen otázkou času. Ale vidoucím bohům ani na čase nezáleží, neboť vznášej se nad ním vše jest jím lhostejné; ale nesmí říkat, že vše lhostejno, ten, kdo nedošel dosud božské Lhostejnosti. Tot velké mysterion pro vás červí. Všemx může činit, kdo nadevším stojí; pota zákonů, i přírodních, jsou pro nepovznesšího se. Sebevražda je heroismem jen u toho, kdo dokonale poznal mnea a život; co poznal jsi ty? u Utebe jest jen okamžitým, třeba lesklým zatřeštěním zbabělosti, něčím horším než hříchem; směšností. Plaz se dále prachem, slepýš! to tvá jediná cnota! Hleď a pociť se zdrceným: já vzdaluju se do výší, - ty padneš do propasti dolů, - odemne přič; víš, kdy mne zas uzříš? Lehkomyslně chceš seskočit s výšky které jsi po tisícileté lopotě dostoupil, všechno snažení předků svých učinit podle marným. Zvířetem staneš se snad na dlouho, hmyzem, slepými lidmi stáda, - miliony let snad přejdou, než budeš zas tam, kde teď jsi! Chvěješ se, krátkozraký otroku času?.

Klesl zase na vřes. A nic už neviděl, jen rudé kolo, vířící v rudém poli. Když vracel se domů, proč bylo mu nejen ve zracích, ale i v duši černo? Proč žnělo mu polední vyzvánění lkáním umíráčku?... POznání, že není ještě zralý k božské sebevraždě, bylo jen malým obláčkem na zenitu jeho života, kterým byla tato hodina nejvyšších poznání: cítil snad v hloubi, že v nadi-ru probudil se strašlivý mrak, Věčný Mrak, a že se dal vzhůru k zenitu na pochodu?...

Půlnoc

Uplynulo deset let, deset černých let. Houpačka příroda byla po celou tu dobu v sestupu. Bolest doháněla co zameškala. Zprvu nemusila se příliš namáhat: ochlazení v červenci zdá se nesnesitelné tomu, kdo lehce snáší lednové mrazy. Ale stupnovala tlak svých tlap, systematicky a promyšleně; nelze upřít obludě rozum. Tělesné indispozice nejdříve, pak nemoci- zhrzená láska- ztráta jmění- zločin- žalář- a pak život čandaly; vysilující, nepřiměřené práce, těžká zmrzačení, a co nejhorší: ztemnění, zčernání duše---

Bojoval proti utrpení statečně, jak zhýčkaný doveďe, - rukou, vůlí, filozofií, aby se nakonec předvěděl o tom, v co žádný heros nechce věřit dokud neskusí: že bolest je moc tak hrozná, že boj vůle s ní je směšnější než boj se lvem holýma rukama. Co nejvíce sílilo jej v zápolení tom, byla myšlenka, že k kdykoli může snadno nepříteli vyváznout. Úpomínka na zlatou vidinu byla stále tak silná, že pomyšlení na skok v její náruč byla mu vždy balsamem; ono couvnutí nad propastí považoval nyní za momentální jen záchvěv zbabělosti. Jen s rozkoší myslel na smrt, a myšlenka na sebevraždu to byla, jež udržovala mu život, jak pravila Saft: "jen ten žije, kdo jedinečně mne miluje"...

Ale když po desetiletém pobytu v mučírny duše jeho ztemněla, rozhodl se k, že prostředkem uniknutí, který, lakotně, mazlivě uschovával, tak dlouho jej hrál, konečně užije.

Slo k půlnoci. Postavil na stůl černou láhevku a zhasil lampu...; proč zavazují se odsouzenci před popravou oči? A ulehhl na lože, aby ještě jednou popatřil na to, co opouštěl.

Vzpomínal- vzpomínal dlouho. Konečně pravil si, že toho dost, - a vzpomínal dále. "Co to se mnou?" po chvíli děl si ulehnut: Nebojím se, těším se nato, - a přece váhám. Ale jistě to jen bezvýznamné, každominutové otálení! A dosti toho!" Tak řekl--- a vzpomínal dále... A mezitím zdvihl se v něm strach a stud. A strach způsobil, že už nevzpomínal; a stud, že náhle vymrštil se z lože. "Takový strach se v tomto případě vždy nutně dostaví, myslí si člověk na tu věc dlouho. Čin! Krátký, lehký čin!"

Utrpení nezlomilo jeho vůli dosud. Ledově kráčel ke stolu.. Tu zazněl známý tón, - zachřestění spíš; jako by zlaté zvonky byly ~~stuhami~~ sukrem potaženy... A v naprosté tmě před sebou uzřel černější věšák, jakou jen oko snu zří. A ta měla podobu ženy A tvář její-

Hrůzou podřítat klesl na podlahu. Tvář tygra-hrocha-saně-vampýřiho ducha, - tvář několik měsíců staré mrtvoly... - to vše bylo v ní a vedle toho něco nekonečně hroznějšího. Ničím nebyla tvář Medúsy vedle této: vždyť vidívána byla ve bdění!

"Ty nejsi ta, kterou jsem vídal- podvodnice!" promluvil- - ne hlasem, myšlenkami jen.

"Dříve," odpověděl zjev hnusným šplechtáním bahna nebo hniječícího masa, "dříve viděl jsi můj povrch, - teď mé nitro; vždyť jsem žena! To je smrt: uskutečnění ve věčnosti všeho, všeho nejhoršího, nejhrůznějšího, co duše si představit může, co jen tuší, i čeho jen slabé tušení okamžitě jen tušení by ji usmrtilo. Jsem něco milionkrát horšího, než špatno samo. Není peklo zato milion pekel. Největší utrpení pozemská zdáti se ti budou za okamžik v mém království edenem, nekonečný idioté, který, prchaje před beránkem, hledáš asyl v tlamě draka! Hned teď po vyprázdnění láhevky čeká tě to nejrozkošnější... Muže pojd blíž! Tolik toužil jsi po mém obětí, - zde se ti dávám! Nehýbáš se? Haha! Tedy půjdu já k tobě..." sunula se k němu. Vědomí zmizelo.

Ráno

Minulo deset let, let vichrů, vánic a bouří. Černé vidění odkázalo její na tento život. I počal brát vážně vánků, jižním zlatý svít měsíce padal v komnatu a čarovně objímaly se oba spolu...

Oči zavíraly se mu. Viděl ještě, jak Večernice zapadá za hrot komínu.--

Náhle zařinčel, jako zvonek na poplach vyražen, povědomý tón. Muž strašně se ulekl. Teď když byl spokojen, k čemu ta děsná návštěva? A dal se na útěk k ženě své a služce.

Otevřel sřízšxx dveře do vedlejšího pokoje, a děs!- spatřil, že za prahem, kdy jindy bělala se dobrá podlaha, černá se propast! Spatřil, když už padal.

Padal. "Teď už musím rozdrčen se zastavit!" šlehlo blesky v černí jeho hrůzy... Ale klesal stále. A klesal.

Koukol absolutní tma. Klesal. Hrůza ustoupila omámenosti. A padal dál; léta, staletí, deciliány staletí---

A ze všeho zbylo jediné: Propast. I tělo zmizelo. neprostopropast se stala. A stala se nečasvou; zmizelo i její myšlení, v propast absorbováno. A byla jen metafyzickým, vše-vládým pomyslem, obludou sdělanou z něčeho a ničeho, nesmyslu a smyslu, tajemství, vakua, hrůzy hrůz a ještě něčeho nemyslitelného; slovo Propast je matným a špatným, ale přece jen nejlepším, ba jediným výrazem pro "to".

Propast a hrůza. Ta zhrozila se z narkosy, rostla strašlivě - a ,jak bývá, rozpukla se na vrchol šílení v světlou myšlenku.

"Teď konečně", zahučelo to ze dna Propasti, kterou byl, "vzešlo mně světlo. Světlo, že vše je tma. A tmou jen že Nic. - tma že je něco nekonečně horšího než špatno. a že je jádrem světla. A že vše "dobré" jest jen ničemné lesklým rouchem na shnilé mrtvole. Ó ty nevěstko prolhaná! haďe! obílená hrobko! našminkovaná uměle pohybovaná vzdechlino! Z počátku hrála jsi se mnou navše. A tu vydávala jsi se nejdřív za uskutečnění vše ho krásného. Když jsem tu krásu světa prohlédl, chlělas abyxxxxvxxv tě považoval aspoň za realizaci všeho zla. Ale tak bohatá nejsi žebračko! Já poznal, žeš Nic. Tu namluvila jsi mně, že nic jest jen nejvyšším světlem a štěstím. Ale teď vidím, že jádrem oné ranní Záře je - Propast, propast tmy a nevyslovitelného špatna. Propast je jádro ničeho, něčeho, krásy ,čtěstí-- Propast- hrůza! nevidrším tu myšlenku, šílím-- musím se rozplynout v nic, v poctivé nic!... Ale toto nic je nesmyslem. Ale právě pro to snad je v tomto světě - nesmyslu skutečností. Haha Nic" je "skutečností"! Ale xxix ať je cokoli, musím vně vejít, ha ha ,v "ně" "vejít"! Chci, musím chci o něco se roztrástit v této tmě."

A Propastí padající systém myšlenek, těchto strašidel katexochen, zazmítal sebou divě v touze strhnout k sobě něco oč by se rozbyl. A tu pocítil z předu úder, divný, jakby z dálky sem zalehlý, a přece přítomný... Rychle vevalovaly se do vakua věci neboli myšlenky, na něž je člověk zvyklý. A muž sňal, že leží na podlaze pod lenoškou. Zda zběsilé zazmítání vzdálené duše přeneslo se i na tělo, takže se a skácelo, či zda jiné příčiny pád zaviniily, nechceme rozhodovat. Jen to budiž ještě p podotknuto, že když na pohovku zase usedl, spatřil Večernici vycházet zase za hrotem komínu. I možno z toho přesně usoudit, že výlet do Věčné propasti netrval dle pozemské časomíry déle než minutu.-

Věčné půlnoční poledne

Minulo 10 let podvečerního slunečního svitu, zesláblého však čistého.

Vidění zrodilo v něm železné předsevzetí, věnovat zbytek sil jen dobru a vznešenosti. Bylo logické že je zrodilo?: jeli vše jen propast a nadšpatno, lhostejno, co člověk dělá. Ale život plyne nad logikou; heroismus je šílenství; šílenství je svět. Nechtěl zásluhami uprosit Propast jako křesťan svého Boha; nechtěl na ni činností a triumfy zapomenout: postavit chtěl proti její všemoci vzdor svůj a všemoc své vůle, zahanbit ji lhostejností jejímu diktátu a světelností svou; a snad i doufal jako každý velký Mesias, přemoci ji a věčnou podstatu všeho.

Opustil rodinu, vrátil se do vlasti. Poatně pomohl osvobodit ji, daroval kultuře její cenná díla, zveleboval a povznášel všude, - pokud lidi zvelebovat a povznášet možno; a co více, povznášel a povznášel svou duši. Získal velkou slávu velikosti i svatosti, a co více, malé, ale skutečné sebou-
uspokojení. A smrti se již nebál, aniž ji miloval, neboť nevěřil v nic, jako každá velká síla síla.

Tak minulo 10 let, --a on právě umíral.

Čas valil se k půlnoci, jemu však zdálo se, že je poledne jak před smrtí bývá. Zase sladkými a světlými delirii blížil se k bráně z labyrintu tohoto života; tentokrát však nedávalo tělo jeho naděje, že obrátit mohl by se zpět. Věděl i v blouznění svém, kam jde, a nadevše sladké a světlé bylo neobávání se toho, čeho se všichni bojí...Všechny plody země a hvězdy nebe zrají jen pro Vůli vskutku silnou.

Mnohohlasí, dušený vzlykot nznikal mu v duši jako železné vítající hučení nebeských zahrad... A jak by vebe chtělo se před ním obnažit, zmizely stěny i strop i celá země. V Prostoru tkvěl, hvězdy nad ním, hvězdy stranou jeho, hvězdy féericky i pod ním; nehnuté tkvěl mezi všemi spěchajícími slunci ... A v železné hučení nebeských zahrad počali se pomalu mísit zlaté tony nebezky, vznešeně sladkou melodií... A něco počalo se přetřím o ohromné prostoře tvořit, mlhavě mlhavě..., něco předivného, jak by vesmír hotovil se porodit vesmír nový. Delší dobu nic nerozeznával, strach jej zachvacoval...

Ale mnohými lety ukázněný, stvrdlý zrak tento světelný výšleh Vůle, zaplašuje strach a mlhy! Vymršen jí pronikl je, - ony srážely se, rozplývaly a --

Spíčkami noh nadíru se dítýkající zlatými hady kadeří zenith šlehající stála tu žena. Zdálo se, že břicho její vzdáleno je sotva kilometr; v pravdě více, než nejzazší mlhoviny. A byla bezedně černá; a čern ta leskla senesmírně více, než sinná bělost všech sluncí; byla bezedně zářná; ale jen od tud tajemství této bezednosti, že byla černá. Tvář její, v níž misteriosně vše, vše kvetlo a tělo, byla nekonečně krásná a vábivá a vznešená; byla nekonečně ohyzdná a děsná a nízká; a jen od tud ta nekonečnost krásy, vábivosti a vznešenosti, že byla ohyzdná, děsná a nízká! A jen od tud ta nekonečnost ohyzdnosti, děsnosti a nízkosti, že byla krásná, vábivá, vznešená. A oči její?...Zprvu zdálo se mu, že nan dolů nezírají, - do věčnosti v před že patří. Pak říci si mučil, že jich vůbec nemidí; a posléze, že jich tvář vůbec nemá...Avšak strašlivý strach udeřil jej vždy, když pohled jeho se svezl, kde měly být.

Jak bylo mu-----

a jak slyšel v duši.

"Teď teprv poněkud mě vidíš. V celku zříš, čeho jen střepiny jsi zřívavý, za celek je považuje. Celý ten dusný lidský život byl tomuto okamžiku nutným, - ohně rozkoší i ohně bolesti; rudé boje, žluté bouřky, plazení se k výšině neřesti a cnosti činy a svítění. Jen ten spatří mne, kdo spatří mé nesčetné počoby, jen ten spatří je, kdo žil. A jen od teď má nekonečná nádhra, kterou umírající dítě tušilo, o které dospělý neměl potuchy, kterou umírající taprve stařec zří, -- že slita jsem šarovně z nich všech, přerůzných- a odporujících si. Že jsem odpor. Svět jest odporování si, pravda odporování si; odporování je Nejvyšší. Člověk a jeho bědná otrockost leží jen ve strachu před Odporem; proto jsme červy, že sedíte ve vězení vaší "věty o odporu". Božskost a Volnost a tajemství mé nadkrásky je vymaněnost z tohoto strachu, tohoto "zla" vůbec; je vymaněnost vůbec; a zrození druhého, nad feérického vesmíru. Bůh, Věčnost. Já jsem jen objektiv odporu- Sebe- Sebeobjektiv. Zda nepravá ti sluneční řečí má tvář, ač vidíš ji zdola jen nedokonale: krása a ohyzdnost, dobro a zlo, pravda a lež, něco a nic - totéž jest; svět jest Jedno, vše je Bůh Svězáře-? Jsem vše, - a přece jsem nic. Jako vše jsem to nejlepší a to nejhorší; jako nic nejvyšší blaženosti a Záře, a nadhrůza a Propast. Jest nejvnitřnější Záře všeho v jádru Propastí; ale Propast v jádru Nadzáří; a ta zas Propastí -- a konec? Věčné půlnocí Poleane; jen za tu cenu věčné a nezranitelné, že je půlnocí. Ale je pochopíš teprve až budeš mé tváři blíž, viš."

"Rozumím dost, vždyť vidím tě a vyšší vesmír, jímž jsi! Vidím tě objímám tě, -- oh! věčně chci v pekle dlít za jediný pohled tvůj!

???

"Budeš též! Můžeš si představit, jak jinak, než peklem, možno si koupit pohled na Mne? Svět je peklo, ale peklo nebe; jen v pekle trní Bůh. Já; zatracenci jen zří Jeho tvář. Vše, co jest, ztratilo se kdysidobrovolně za nadějí v jediný pohled Můj! jen šílenou honbou duší a sluncí z krze peklo za Mnou je svět. Miliotý sotva díl mne spatřil jsi i dnes. Avšak nespatriil jsi ještě ani vše to, co i člověk spatřit může, ovšem za cenu ztráty člověčenství. Nuže- máj milost mého pohledu! Nezabijí kosou, krtkové, - Ojsem vyvádí k Životu Smrt!"

A vt tvář v zenithu skončila se poněkud... Nejvyšší hrůza-- a ta, Vůlí oplodněna, zrodila světlo. A uzřel její oči. Její oči- vyšší ještě světloxx v nadsvětle, kterým byla celá, xxxxx hlubší ještě Temnoxx v Podtemnu, kterým byla celá; a to, co bylo pod bezednem Propastí, kterou byla její tvář; a to je právě to, čeho natným a špatným, ale přece jen nejlepším, ba jediným výrazem je Boží Zář... Však nejlepším zde líčením je pomlčení: Vše vyšší, jakmile o tom začne mluvit i myslet, persifluje ubohý člověk, jehož duch připoután ke hnuané mozkové kaši a ke skřekům mozkové kaše.-

-----a tisíce blesků - mečů vydřily z očí těch a proruly mu duši a sladce zničily vše pozemské v ní--; rozryly a vzdělaly ji pro neznámou sebu. a to, co věčné v ní bylo a stále a totéž já pravící, dalo se v pomalý pohyb do propasti Očí - šaš těchto dvou xxxxxcentrálních sluncí, k numž všechny hvězdy padají...

A hudba počala se rozechřmívat, vítězná, triumfální, osvobozená absolutní, jak by všechny hvězdy kolokol se rozezvonily heroovi vnebi na uvítanou. A jak rychleji a rychleji padal do Boží Záře, mocnější a strašlivější a smrtelnější zářila hudba B BOŽÍ a s Boží Září v jedno se slévala.

Jak bídne mísil se v kosmu s ní nedušený už vzlikt nad tvrdnoucím tělem a ženské bédování umíráčku!--